

EMIL RACoviȚĂ ȘI URMAȘII LUI Spre Polul Sud

Pompiliu Manea, prof.dr.
Universitatea din Cluj Napoca

Abstract: A group of six persons from the city Cluj-Napoca from Romania went on an expedition on the footsteps of Emil Racovitza and the Belgica Expedition (1897-1899). That expedition took place at the end of the sixth century and it was the first international, scientific expedition and of *recherché* that spent the winter in Antarctica, being trapped and stuck between the ice shelf in the winter of the year 1898, and staid prisoner almost one year. The expeditions of the people from Cluj took place between the period 23 February and 20 march 2014, at the end of the Antarctic summer, from witch two weeks were spent on the Antarctic Continent (Antarctic Peninsula), and in that the most stops were similar to the Belgica Expedition itinerary from 1897-1899.

“**Expediția Belgica 1897-1899**” a fost prima expediție spre Polul Sud, internațională, științifică, de cercetare și care a iernat în ghețurile Antarctice. **Internațională** întrucât micul echipaj de numai 19 membri era format din: 9 belgieni, 6 norvegieni, 2 polonezi, un american și un român.

Științifică și de cercetare deoarece **Adrien Victor Joseph, baron de Gerlache**, proprietarul și căpitanul vasului Belgica, transformase și dotase baleniera într-un adevărat laborator de studii și cercetare, având în jurul său opt tineri, oameni de știință și cercetători, dintre care trei belgieni: **Emil Danco**, însărcinat cu cercetările magnetice și pendulare, **Georges Lecointe**, al doilea șef de expediție, însărcinat cu cercetările hidrografice și **Jules Melaerts**, cel de al doilea locotenent.

Polonezii: **Henryk Arctowsky**, geolog, oceanograf și meteorolog, **Antoni Boleslaw Dobrowolski**, asistent meteorolog. Nimeni altul decât marele explorator al zonelor polare de sud și nord, norvegianul **Roald Amundsen**, geograful expediției, americanul **Frederick Coock**, medic, fotograf și antropolog și nu în ultimul rând, tânărul doctor în științe de la Sorbona, românul **Emil Racoviță**, recomandat de către Societatea Zoologică din Franța și care nu împlinise încă 29 de ani, primește misiunea de naturalist, zoolog și botanist.

A iernat în Antarctica fiind surprinsă de timpuria iarnă antarctică și fiind prinsă între ghețuri spre sfârșitul lunii februarie 1898, în **Marea Bellingshausen**, la

Nava Belgica blocată între ghețuri, peste 13 luni (Muzeul Antarctic Ushuaia)

71°30' latitudine sudică, unde au fost captivi și în nesiguranță aproape un an de zile, până în 15 februarie 1899.

Vasul Belgica sau “**coaja de nucă**”, așa cum îi place să spună cercetătorul și profesorul Pepi Viehmann, de la Institutul Speologic din Cluj, era o balenieră de numai 33 m lungime și 6 m lățime, cu trei catarge, în greutate de 260 tone, echipată cu un motor, care putea dezvolta o viteză de 3 noduri pe oră și consuma 1,8 t de cărbune/zi. Fabricată în localitatea Svelvik-Norvegia, pentru vânatoare de foci și balene sub numele **Patria**, a fost cumpărată de către locotenentul Victor Adrien Joseph, baron de Gerlache și transformată într-o navă științifică și de cercetare, dotată cu instrumente științifice și laboratoare, fiind rebotezată **Belgica**. Pentru a putea rezista presiunilor gheții părțile din lemn expuse, au fost ramforsate cu plăci metalice.

Expediția pornește în 16 august 1897 la ora 10 dimineața, din portul Anvers-Belgia, acompaniată fiind de fanfara Regimentului 7 de linie, cu imnul național al Belgiei. Coboară prin Canalul Mânecii și traversează Oceanul Atlantic, ajungând la Rio de Janeiro, unde se îmbarcă și dr. Frederick Cook.

Explorează zonele pe care le parcurge și se opresc la Punta Arenas, după care se îndreaptă spre Ushuaia, unde se alimentează cu cărbuni și multe altele, iar după unele peripeții, fiind gata gata să eșueze, în prima zi a anului 1898, pornește în etapa Antarctică, întâlnind primul aisberg pe 19 ianuarie.

Microscopul savantului

Pe 22 ianuarie 1898 plătesc primul tribut zeului Neptun, când marinarul Carl-Auguste Wiencke este pur și simplu măturat de pe punte, de către un val uriaș al mării involburate.

Continuă navigarea pe fâșia de apă dintre coasta de vest a Țării lui Graham și înșiruirea de insule pe care ei au numit-o **Arhipelagul Palmer**, după numele portului din care au pornit această expediție, după prima reparație. Fâșia de apă pe care au navigat a fost numită de Adrien Gerlache, **Strâmtoarea Belgica**, însă numele ei a rămas pe hărțile lumii “**Strâmtoarea Gerlache**”.

Cea mai mare insulă din Arhipelagul Palmer este denumită **Insula Anvers**, iar vizavi de aceasta se găsește **Insula Wiencke**, în memoria matelotului spulberat de urgiile Antarcticii. În partea de nord a arhipelagului și a

strâmătorii se află o mică insulă numită de către Emil Racoviță, **Insula Cobălcescu**, în memoria marelui său profesor acad. Grigore Cobălcescu.

Savantul român a colecționat peste 1.600 de mostre, din care 1.200 zoologice și 400 botanice, iar după studiul lor a publicat 61 de volume fiind considerată cea mai mare colecție științifică Antarctică de până la această expediție, adică mai mare decât se publicase de la Fernando Magellan (1480-1521) și până la Expediția Belgică.

În istoria științelor naturii, Emil Racoviță este considerat **părintele balenei cu**

cioc, fiind primul care a studiat-o, a fotografiat-o și a descris-o în cele mai mici amănunte.

Membru titular al Academiei Române din anul 1920 și președinte al acestui for științific în

perioada 1926-1929, apoi rector al Universității Ferdinand I din Cluj, în perioada 1929-1930.

În acest an între 23 februarie și 20 martie 2014, un grup de șase clujeni au pornit într-o explorare spre Polul Sud pe urmele lui Emil Racoviță, îmbarcându-se la Ushuaia pe Spărgătorul de gheață **Abraham Ortelius**, cu prima oprire în Golful Dorian din Insula Wiencke, refugiul Hut.

Urmează cea de-a doua oprire în Golful Paradise, cu Stațiunea Științifică Almirante Brown, unde se află plăcile comemorative a șapte savanți, dintre care, cea care se găsește la cea mai mare înălțime și are un bazoreliev, aparține compatriotului nostru Emile G. Racovitză.

Am făcut această fotografie, în genunchi și cu lacrimi în ochi.

A LA MÉMOIRE DU GRAND SAVANT ROUMAIN EMILE G. RACOVITZA (1868-1947) LE NATURALISTE DE L'EXPEDITION (1897-1899) IN MEMORY OF THE GREAT

ROUMANIAN SCIENTIST EMILE G. RACOVITZA (1868-1947) EXPEDITION, BELGICA (1897-1899)

Tot aici surprindem pe cel mai feroce vânător antarctic, Foca Leopard, când iese de sub apă cu un pinguin în gură.

A treia oprire a fost în Port Lockroy de pe aceeași Insulă Wiencke, Capul Jougla, unde între anii 1911-1923 norvegienii au instalat o fabrică pentru prelucrarea uleiului și cărnii de balenă, ucigând 3.146 de balene, adică mai mult de o balenă pe zi.

În perioada celui de Al Doilea Război Mondial, spionajul britanic a desfășurat aici **Operațiunea Tabarin**, iar între anii 1944-1962, a fost stațiune permanentă (vară-iarnă) de cercetare, timp de 18 ani.

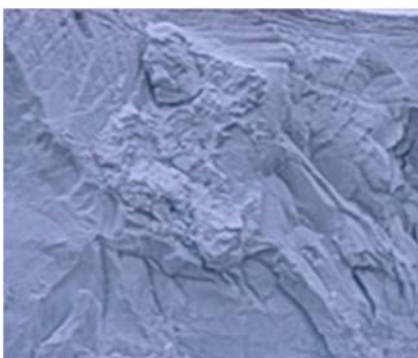
Astăzi aici se află un mare muzeu antarctic, un oficiu poștal și un magazin de suveniruri.

Tot acum noi suntem salvați de către Academia Română, dl. vicepreședinte Acad. Cristian Hera și dl. Președinte al Comitetului Antarctic Român, Acad. Dumitru Murariu, ca să putem în **premieră Antarctică**, filma cu **drona**.

Următoarea oprire este în Portul Neko, din Golful Andvord, al Peninsulei Antarctice, unde o zi întreagă ne-am distrat cu un grup de balene, iar pe un mare ghețar am găsit gravată de natură, figura savantului Emil Racoviță, îmbrăcat în blana sa de focă antarctică.

În drum spre Insula Petermann am avut prima ninsoare pe vasul Ortelius, cam pe locul unde și vasul Belgica a fost captiv între ghețurile Antarctice.

Aducem mulțumirile noastre și cu această ocazie !

Romanian Academy

National Commission for Antarctic Research (RCAR)

To whom it may concern,

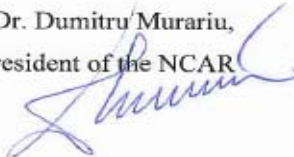
On the behalf of the National Commission for Antarctic Research (NCAR) we acknowledge that Romania is part of Antarctic Treaty. In this position, all people implied in NCAR Programs and are in the Antarctic area research and development activities, are beneficiaries of their national laws.

Romanian laws allow the use of some small, mobile, aerial or underwater remote devices to film, to realize some documentary films for educational purposes.
nature protection.

Yours sincerely,

Academician Cristian Hera,

Vice-President of the Romanian Academy,
Coordinator of the National Commission
of the Antarctic Research

Dr. Dumitru Murariu,
President of the NCAR

Pe Canalul Lemaire înaintăm printre sloiuri și banchize ajungând până în Golful Dallmann. Unde spărgătorul nostru Ortelius se ascunde printre aisberguri și vom întâlni mai multe aisberguri de cele mai diverse forme și mărimi, a căror culoare turcuoaz ne fascinează.

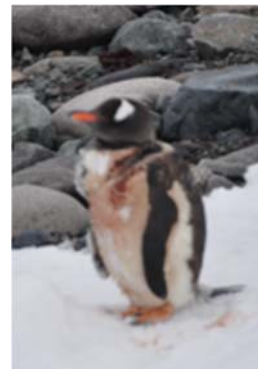
Urmează încă două opriri, una lângă Insula Cuvérville, unde temerarele sexului frumos, fac o baie în apele Oceanului Înghețat de Sud. Două zile mai târziu, ele însă se răsfăță într-o cadă naturală, aburindă, din Golful Pendulum, Insula Deception a Arhipelagului Shetland de Sud.

În Insula Cuverville cu sufletele cernite lăsăm pe plaja acesteia, un pinguin Gentoo, plin de sânge, scăpat din gura unei foci Leopard și, probabil, trăindu-și ultimele zile.

Această imagine mi-a adus aminte de ultima perioadă a vieții marelui nostru savant Emil Racoviță, între 1945-1947, descrisă de Mihail Mihailide în cartea sa *“Medicii și seducția puterii”*, editura Viața medicală românească, București 2014:

Ipocrizie? Într-o vizită la noua Academie, cea din 1948, **Petru Groza** – în calitatea sa de premier, îl întreabă pe **Traian Săvulescu**, președintele de-atunci al Academiei, despre soarta postumă a operei marelui **Emil Racoviță**: *“Eu nu văd în vitrinele librăriilor, nicăieri, pe Racoviță. Mai mult - am trecut pe la Cluj prin 1947 și i-am văzut umbra, sub pălăria lui mare, trasă pe ochi, sărăcăcios îmbrăcat, se*

strecura pe lângă ziduri. M-am întrebat: Acesta este marele savant Racoviță? Am chemat profesorii universitari, colegi de-ai lui, și i-am întrebat de Racoviță. "Moare de foame", mi-au răspuns.(...) "Pentru că l-au dat afară de la catedră, l-au dat afară de la Academie". A murit în mizerie. Am făcut această paranteză ca să vă arăt cum astfel de comori spirituale nu sunt prețuite! Răspunde

Traian Săvulescu: "(...)Racoviță nu este membru al Academiei noastre (e vorba de Academia R.P.R.), căci el a fost membru al Academiei trecute. Eu, deși am fost membru al Academiei trecute, fiindcă sunt în viață, am trecut în continuare membru al Academiei R.P.R. Noi avem marea fericire de a trăi vremurile de azi". (cf. Petre Popescu Gogan, Demolarea Academiei Române, rev. "Memoria", nr.28: Arhiva Academiei Române, Dosar A-5-1953). Decretul de "demolare" fusese semnat de Președintele Prezidiului R.P.R. C.I.Parhon.

Astăzi, Muzeul de Speologie "Emil Racoviță", din Cluj-Napoca, str. Sextil Pușcariu, nr. 8, este închis de trei ani, când în anul 2011 un locatar a blocat poarta și nu a mai permis accesul în curte și, deci, în muzeu.

În acest timp Primăria Cluj, care este proprietarul acestui spațiu în care este amplasat Muzeul de Speologie "Emil Racoviță", n-a făcut nici un demers juridic pentru a se obține o cale de servitute și acces la acest muzeu. În cele șapte camere existente se găsesc valorile care au aparținut savantului Emil Racoviță, inclusiv, **cufărul** și microscopul Carl Zeiss, cumpărate pe banii părinților savantului, înainte de a pleca spre Polul Sud și care l-au însoțit în expediția "Belgica", precum și multe exponate aduse din Antarctica, dar și din alte părți ale lumii, pe care Institutul de Speologie, din Cluj, aparținând Academiei Române, le-a donat pentru alcătuirea acestui muzeu.

Direcția de Patrimoniu, din cadrul Primăriei Cluj, nici până astăzi, după trei ani, n-a făcut referatul către oficiul juridic al Primăriei Cluj, pentru a da amănunțele privind dreptul de servitute pentru accesul la acest muzeu.

Mai mult decât atât, cele șapte camere în care se găsesc obiecte de patrimoniu, de importanță deosebită, sunt închise și neaccesibile de ani de zile, începând astfel să se instaleze igrasia, deși pentru realizarea acestui muzeu s-au cheltuit sume importante,

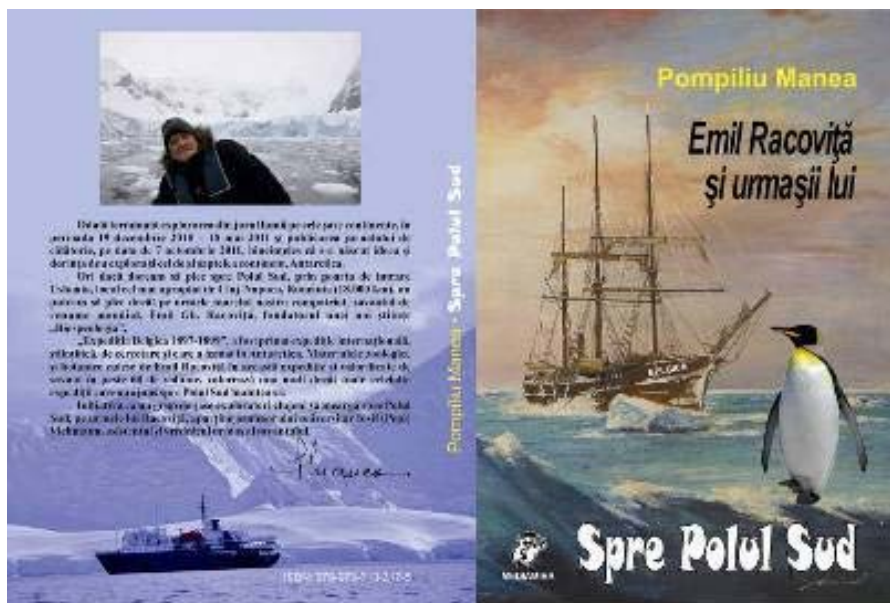

care acum se duc pe apa sâmbetei, dar pe nimeni nu interesează nimic, cu excepția câtorva cercetători care nu sunt în stare să descurce izele administrativ-judiciare, ca muzeul să funcționeze și populația să se bucure și să învețe din vizitarea acestui muzeu, cu atât mai mult cu cât în această locație a fost “pușcăria de incintă”, a Clujului, din perioada anilor 1820.

În concluzie vedem că nici măcar noi, cei de astăzi, nu ne deosebim de strămoșii noștri din vremurile bolșevice ca să știm cum trebuie să ne valorificăm elitele poporului român.

Echipa clujeană de expediționari are sub tipar cartea “*Emil Racoviță și urmașii lui – Spre Polul Sud*”, străduindu-se în continuare pentru găsirea fondurilor necesare montării unui film de lung metraj, închinat marelui nostru savant, în calitatea sa de naturalist, speolog, profesor, rector, academician și mai ales **om și reper al ființei noastre naționale românești !**

Bibliografie

1. *Emil Racoviță: Expediție Belgica 1897-1899, Discursul din 23 februarie 1900, în fața Societății Franceze de Zoologie, la Sorbona, Paris, 1900.*
2. *Emil Racoviță și urmașii lui, Spre Polul Sud, Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 2014, ISBN 978-973-713-317-5.*
3. **Racoviță Gh.** *A ști sau a nu ști. Adevărurile vieții lui Emil Racoviță. Editura Academiei Române, 1999.*
4. **Mancaș I., Rusu O.** *Patrick Ian den Nieuwenhof, sub oblăduirea Consiliului Județean Vaslui și „New Belgica”, din Boom, Belgia și Societatea „Belgica”, din Ostend, Belgia: Emil Racoviță – Belgica, Conexiunea Româno-Belgiană, catalog expozițional, tipărit la S.C. Irimpex Bârlad, 2010.*
5. **Manea P.** *Notițe de călătorie și fotografii personale realizate în expediția Antarctic Peninsula “Basecamp Ortelius”, Voiag ID: otl 29-14, 23.02 – 20.03.2014.*
6. **Mihailide M.** *Medicii și seducția puterii. Miniștrii Sănătății (1945-1989), Editura Viața medicală românească, București, 2014, ISBN: 973-160-083-3.*